

Václav Havel**5. 10. 1936 – 18. 12. 2011**

Česká republika ztratila svého prvního prezidenta.

Jaká byla životní dráha státníka, který vrátil Česko mezi demokratické země.

DNES

NEDELE 18. 12. 2011

Zvláštní vydání

Mimořádné vydání MF DNES k úmrtí Václava Havla.

Životní příběh, vzpomínky světových osobností, výroky Václava Havla, fotografie klíčových momentů.

Slzy pro Havla

Dnes ráno zemřel v chalupě na Hrádečku muž, který vrátil Čechům a Slovákům svobodu. Ve svém posledním rozhovoru vzkazoval svým spoluobčanům, že zase bude lépe...

Václav Havel, skromný velký muž „Například lidé nevědí, jak mě oslovovat. Někdo mi říká pane prezidente, někdo říká pane bývalý prezident, někdo říká pane Havel, a já čekám, až někdo řekne: Pane bývalý Havel,“ řekl o své roli exprezidenta Václav Havel v roce 2006. Od dnešního dne lze bohužel o Václavu Havlovi mluvit už jen v minulém čase. Foto: Michal Sváček, MF DNES

Muž, který vrátil Čechům svobodu

Na svém Hrádečku – chalupě u Trutnova, kterou považoval za kus své identity – zemřel dnes ráno ve spánku Václav Havel. „V jeho poslední chvíli s ním byla jeho manželka Dagmar a jedna ze sester boromejek, které se o něj také v posledních měsících staraly,“ uvedla stručně Havlova tajemnice Sabina Tančevová.

Zpráva se dostala na veřejnost v poledne. Na Pražském hradě od odpoledne vlají černé vlajky.

Václavu Havlovi bylo 75 let, v letošním roce se jeho zdravotní stav opakovaně zhoršoval. Tento rok se kvůli tomu ani nemohl účastnit oslav pádu komunistické totality,

kdy byl v listopadu 1989 vůdčí osobností sametové revoluce.

Hrádeček mu pomáhal

Už v srpnu se Havlův stav prudce zhoršil, právě Hrádeček mu hodně pomáhal, tady se nejraději zotavoval z opakovaných vleklých zánětů dýchacích cest. „Venkovské klima mu prospívalo,“ říkal jeho osobní lékař Josef Bouzek.

Havlovy poslední dny na Hrádečku znamenaly především odpočinek na lůžku. Starala se o něj jeho žena Dagmar a střídavě tři rádoové sestry boromejky.

Letošek, kdy oslavil 75 let, byl pro Václava Havla mimořádně namáhavý. Jednak odcházeli kamará-

di z disentu (Jiří Gruša, Jiří Dienstbier a Martin Jírouš), jednak hodně času strávil na lůžku. Už v březnu dostal akutní zánět dýchacích cest a byl hospitalizován v pražské Ústřední vojenské nemocnici.

Po propuštění byl dlouhodobě v rekonvalescenci, protože byl stále velmi unavený a vyčerpaný. Zůstával v péči lékařů a manželky.

Zrovna před týdnem se poslední československý a český prezident setkal s tibetským duchovním vůdcem dalajlamou. „Požádal jsem ho, aby žil ještě deset let,“ přál mu dalajlama pevně zdraví.

Zítřka se mimořádně sejde česká vláda, aby rozhodla o vyhlášení státního smutku. „V devadesátých

letech byl symbolem, dobrou značkou České republiky, kdy i váha naší země na mezinárodní scéně díky Václavu Havlovi byla výrazně vyšší, než by přináleželo malé zemi ve středu Evropy,“ reagoval na Havlovo úmrtí premiér Petr Nečas.

Klaus: Přivedl mě do politiky

Už dnes pozval prezident Václav Klaus na Pražský hrad premiéra Petra Nečase a šéfy obou parlamentních komor, aby společně přichystali další kroky.

Jde hlavně o přípravu velkého státního pohřbu, na nějž přiletí státníci z celého světa.

„Všichni víme, s jakými potíže-

mi se potýkal a jak se s nimi vyrovnával. On je symbolem novodobého státu. Byl neohroženým bojovníkem proti komunistické totalitě. Jeho osobnost a jméno napomohly k tomu, aby se naše země rychle začlenila mezi vyspělé, demokratické země,“ řekl prezident Václav Klaus v oficiálním prohlášení.

A připomněl, že i když spolu měli různé spory, Havlovi hodně vděčí za kariéru v politice.

„Osobně jsem choval vůči Václavu Havlovi respekt již od 60. let, kdy jsem měl možnost ho poznat. Byl to také on, kdo mne v listopadu 1989 přizval do rodičího se Občanského fóra. Za plodné považuji i naše stýkání se i občasné polemiky,

kdy jsme oba v devadesátých letech zastávali nejvyšší ústavní funkce,“ dodal Václav Klaus.

Říci, čím vším byl pětasedmdesátiletý Václav Havel, je na dlouho, takže stručný výběr: básníkem, dramatikem, esejistou, spisovatelem, publicistou a politikem. Letos si splnil jeden sen: být filmovým režisérem, na jaře uvedl do kin film *Odcházení* podle dřívější divadelní hry.

„S Václavem Havlem odešel člověk, který českému národu vrátil důstojnost, člověk, který měl zásadní podíl na získání svobody naší země v roce 1989,“ uvedl ministr zahraničí Karel Schwarzenberg.

Václav Dolejší

Václav Havel a jeho 5 životních rolí

Ondřej Štátník

Václav Havel. Nejznámější Čech přelomu tisíciletí a současně „značka“, která žije do velké míry nezávisle na osobě bývalého českého prezidenta.

Pro některé nenapravitelný politický idealista, pro jiné známý umělec. Ale zřejmě pro všechny, kdo někdy slyšeli o malé zemi uprostřed Evropy, symbol boje proti totalitě. Muž, který svým dílem přispěl k pádu železné opony na konci 80. let.

Životní příběh Václava Havla je fascinující. MF DNES popisuje pět životních rolí muže, který zásadně ovlivnil osudy nás všech.

1. „Panský synek“

Václav Havel (*1936) patřil mezi děti, o kterých jedno říčení říká, že se narodily se stříbrnou lžičkou v puse.

„Byl jsem ‚panský synek‘ pocházející z bohaté, a tudíž vlivné rodiny. Měli jsme kuchařku, služebnou, zahradníka, šoféra,“ popsal Havel své první roky v knize Dálkový výslech. V elitní pražské rodině Havlových bylo hned několik úspěšných byznysmenů: Havlův dědeček, stavitel Vácslav, vybudoval mimo jiné pražský palác Lucerna, otec Václav Maria zase postavil na pražském Barrandově vilovou čtvrť a strýc Miloš založil filmové ateliéry Barrandov, jakýsi malý český „Hollywood“.

Havel vzpomíná, že si kvůli rodinnému jmění v dětství od svých vrstevníků užil svoje. „Cítil jsem se být ‚mimo‘, vyřazen, svým povýšením ponížěn. Přičtěte k tomu, že jsem byl vypasený tlouštík a že se mi všichni – jak je mezi dětmi zvykem – za mou tloušťku posmívali, tím spíš, že jim snadno mohla být i nevědomou příležitostí k aktu jakési sociální msty.“

Neoblíbenost v kolektivu měla (z dnešního pohledu) své plusy – Havel hodně četl v bohaté rodinné knihovně („Už jako desetiletý jsem četl Peroutkův Dnešek, Čapka, Masaryka“) a přiznal, že právě pocit vyřazenosti ze společnosti byl motivem, proč začal pozdější autor slavných absurdních dramát psát.

Po únoru 1948 komunisté rodině tehdy dvanáctiletého Václava Havla ukradli majetek a „velkoburžoazní“ rodinu začaly krušit časy. Jen tak tak se rodina vyhnula nucenému vystěhování z Prahy, avšak malý Václav i jeho bratr Ivan mohli pro špatný třídní původ zapomenout na to, že je komunisté nechají vystudovat.

Uprostřed tuhého teroru padesátých let se Václav Havel začal učit tesařem, pak přešel na práci chemického laboranta, během které se mu přece jen podařilo dostat na večerní gymnázium a v roce 1954 odmaturovat. Už v této době Havel, zkoušející psát první básničky, a dokonce i „filozofickou knihu“, spoluzaložil debaticí kroužek pojmenovaný dle ročníku narození „Šestatřicátníci“, jehož členové vydávali také vlastní časopis. Otec dokonce teenagerovi Havlovi vyjednal osobní schůzku s pozdějším nositelem Nobelovy ceny za li-

teraturu, básníkem Jaroslavem Seifertem, kterému Havel přinesl ukázat své první básničky.

Po maturitě Havla z kádrových důvodů nevzali na žádnou humanitní vysokou školu, a tak se ze strachu z vojny zapsal na studia ekonomiky dopravy na České vysoké učené technické. Když se po dvou letech rozhodl přestoupit na Akademii múzických umění, opět ho nevzali, a zavřeli mu navíc dveře i na technice. Nedalo se nic dělat, Havel si v letech 1957 až 1959 musel odkročit vojnu (vysokoškolské vzdělání nakonec získal v roce 1966 na Divadelní fakultě AMU). Tou dobou bylo jasné, že Havel se chce na plný úvazek věnovat umění.

2. Dramatik

Své první veřejné vystoupení u mikrofonu – a hned pořádně ostré – zažil tehdy dvacetiletý Havel v roce 1956 na aktivu mladých spisovatelů na Dobříši. Mladík vmetl tváří v tvář předním autorům oficiální literatury od řečnického pulitiku, jak je možné, že básnický časopis pro mladé autory Květen pořád píše socialistický realismus a nedává víc prostoru textům, které místo komunistické ideologie řeší bežný život lidí. Nadšená komunistická spisovatelka Marie Pujmanová Havlovi vyčetla, že mluví o českých básnících, když se v Maďarsku právě bojuje za ochranu socialismu.

Po návratu z vojny Havel zažil další osudové setkání: otec mu dohodil práci kulísáka v Divadle ABC u Jana Wericha, brzy se pak dostal i do Divadla Na zábradlí. Havel se rozhodl, že bude místo básniček psát divadelní hry. Jeho první hra Zahradní slavnost měla Na zábradlí premiéru v roce 1963. A věci šly rychle. Místo mezi zástupci světového absurdního dramatu Beckettem, Ionescem nebo Pinterem si Havel dokázal získat ještě do konce šedesátých let, kdy s režimem nebyl v otevřené válce a ohlas jeho her nebyl ovlivněn tím, že je píše disident.

„Havel-politik se mohl mylit, jako dramatik se mylil málokdy,“ řekl divadelní kritik Vladimír Just, který považuje Havlovy hry za nadčasové. „Nemylil se ve vizi dneška jako světa postupně ztráty lidské identity a jejího nahrazení automatickým technokratickým či humanistickým frázem (Zahradní slavnost, Vyrozumění, Odcházení), nemylil se v popisu diktatury verbálního kýče, moci slov, politických, vědeckých i milostných sloganů (Horský hotel, Largo desolato, Pokoušení), nemylil se v analýze fungování mocenských mechanismů, jejich korupční provázanosti a zaměnitelnosti (Zebrácká opera, Audience),“ vyjmenoval Just Havlovy klíčové hry.

Havel napsal celkem osmáct her. Už v 60. letech mu honoráře za jejich zahraniční uvedení zajistily velmi vysoké příjmy, a tak když se později nechal na několik měsíců zaměstnat jako dělník v pivovaru, jezdit do práce mercedesem (autem, které tehdy lidé znali většinou jen z fotografií v zahraničních časopisech).

» **Byl jsem ‚panský synek‘, pocházející z bohaté, a tudíž vlivné rodiny. Měli jsme kuchařku, služebnou, zahradníka, šoféra.**

O dětství, 1986

» **Přinesl jsem Seifertovi své první básnické pokusy, mám dodnes někde schován hezký dopis, který mi pak o nich napsal.**

O setkání tehdejšího teenagera Havla s pozdějším nositelem Nobelovy ceny za literaturu, 1986

» **Naše společnost upadá do stále hlubší krize, do krize v lecčems nebezpečnější než všechny, jež z naší moderní historie pamatujeme.**

Havlův dopis Gustávu Husákovi, 1975

» **Zcela iluzorní je například právo na svobodu projevu. Desítkám tisíc našich občanů je znemožněno pracovat v jejich oboru jenom proto, že zastávají názory odlišné od názorů oficiálních.**

Prohlášení Charty 77

» **V prosinci 1989 jsem měl bláhou iluzi, že budu dál tak jako dosud sedět ve svetrů v Občanském fóru a že jednou týdně zaskočím na Pražský hrad v kravatě absolvovat nějaké protokolární povinnosti. To byl samozřejmě absolutní nesmysl.**

O představách, co obnáší funkce hlavy státu, 2005

3. Disident

Své nejvýznamnější předrevoluční roli – aktivního odpůrce komunistického režimu – se Havel aktivně věnoval celkem čtrnáct let.

Sám pak vzpomínal, že první výslech na komunistické policii absolvoval někdy ve svých sedmnácti nebo osmnácti letech a týkal se jeho prvních literárních prací. „Píšeš lyriku, nebo epiku?“ vybafl na začínajícího autora esenbák, jak později Havel řekl v knižním životopisu Daniela Kaisera Disident. Svazek na Havla jakožto nepřátelskou osobu si ale komunistická StB založila až v roce 1965, když se jí nelíbily jeho řeči, které podle hlášení udavačů vedl v divadle, ani angažmá v literárním časopisu Tvář. Rok nato namontovali estébáci Havlovi do bytu odposlech.

Disidentem aktivně bojujícím proti KSČ se Havel stává až později. Po útlumu, který zažil v prvních letech po srpnové sovětské okupaci, přichází zlomový moment na jaře 1975. Tehdy Havel poslal otevřený dopis generálnímu tajemníkovi ústředního výboru KSČ a budoucímu prezidentovi Gustávu Husákovi.

„Naše společnost upadá do stále hlubší krize, do krize v lecčems nebezpečnější než všechny, jež z naší moderní historie pamatujeme,“ napsal nejmocnějšímu komunistovi v Československu v obsáhlém dopisu, ve kterém analyzoval soudobou společnost. Dopis otiskla přední západní média, ale doma velký ohlas neměl.

Všiml si jej však otec vznikajícího protirežimního undergroundu Ivan „Magor“ Jirous a ten se rozhodl, že přízve do své party tehdy už veřejně docela známého intelektuála Havla, kterého však lidé kolem Jirouse do té doby poněkud hanlivě nazývali „opozicí s bílým límečkem“. Jirous seznámil Havla se skupinou The Plastic People of the Universe, kolem které se celé protirežimní hnutí soustředilo. Havel pro něj byl významnou posilou. Kromě organizačních schopností byl důležitý i tím, že už ho Západ znal jako autora úspěšných divadelních her.

Když pak v roce 1976 komunistická policie „Plastiky“ pozavírala a zinscenovala s nimi politický proces, Havel se společně s filozofem Janem Patočkou, publicistou Jiřím Němcem a dalšími odhodlal k vůbec nejvýznamnějšímu počínání disidentského hnutí – vytvoření opoziční skupiny, kterou podle letopočtu pojmenovali Charty 77.

Chartisté ve svém prohlášení, které rozduřilo husákovský režim, nežádali nic jiného, než aby komunisté dodržovali základní lidská práva tak, jak se k tomu Československo zavázalo v mezinárodních smlouvách i ve vlastní ústavě. Krátce po zveřejnění manifestu šel Havel poprvé do kriminálu. Jeho věhlas sílil a stává se z něj československý disident číslo 1. Ještě před sametovou revolucí je Havel poprvé navržen na Nobelovu cenu za mír.

K roku 1977 se vztahuje i zřejmě jediné zakolísání jinak nesmlouvavého antikomunisty. Z vazby tehdy Havel komunistickému prokurátorovi napsal: „V případě

propuštění z vazby se vyvaruji veškeré činnosti, která by mohla být kvalifikována jako trestná (...) Rozhodl jsem se, že bych se v případě propuštění z vazby přestal veřejně politicky projevoval,“ sliboval Havel a připojil krotká slova o tom, že si uvědomil, že kritiku je nutné vyjadřovat „odpovědně a realisticky“ a nedělat žádná manifesťácká gesta. Po svém propuštění se skutečně vzdal funkce mluvčího Charty 77. Vzápětí soudruzi využili Havlův krok jako určitým traumatem, se kterým se v následujícím období potýkal,“ řekl historik Petr Blažek, který neznámý dopis před dvěma lety objevil. „Je jedním z důvodů, proč se Havel jako prezident nikdy nestal příznivcem radikálního zúctování s těmi, kdo udělali s režimem nějaké kompromisy,“ dodává historik.

Václav Havel se vůči KSČ velmi zatvrdil a rozhodl se, že už podobnou chybu nikdy neudělá. Když ho komunisté v roce 1979 zase zavřeli, nabídl mu, že pokud emigruje do USA, propustí z vězení nejen jeho, ale i kolegy disidenty. Havel odmítl. Místo toho vyfasoval čtyři a půl roku za mřížemi.

Právě tohle vězení mu navzdý podlomilo zdraví. V roce 1983 dostal těžký zápal plic. Komunisté pak disidenta ze strachu raději pustili. Nechtěli riskovat, že ve vězení zemře, což by zřejmě vyvolalo masový odpor.

V roce 1985 se do čela Sovětského svazu dostal reformní komunist a Michail Gorbačov, který otevřeně řekl, že sovětské satelity včetně Československa mají právo na sebeurčení. Komunismu v Evropě zbývaly poslední roky a v roce 1989 přišla řada i na Jakešův československý režim.

Přesto ještě 17. listopadu 1989 nebylo vůbec jisté, jak to celé dopadne. Neudrží se náhoda u moci nadále KSČ, byť výrazně reformovaná?

Když 10. prosince tehdejší prezident Gustáv Husák jmenoval „vládu národního porozumění“ a herec Jiří Bartoška z balkonu Melantrichu na pražském Václavském náměstí oznámil, že Václav Havel je dobrým kandidátem na příštího československého prezidenta, působilo to jako záprava z jiné planety. Demonstranti se však nápadu okamžitě chytli a heslem dne se stalo „Havel na Hrad!“

„Funkci prezidenta jsem opravdu zastávat nechtěl a obecněmu naléhání jsem dlouho vzdoroval,“ napsal Havel v roce 2005 v knize Prosim stručně o listopadových dnech. Jen on věděl, do jaké míry byla tato slova upřímná a do jaké míry slo o možnou sebestylizaci. „Já měl tehdy bláhovou iluzi, že budu dál tak jako dosud sedět ve svetrů v Občanském fóru a že jednou týdně zaskočím na Pražský hrad v kravatě absolvovat nějaké protokolární povinnosti. To byl samozřejmě absolutní nesmysl,“ vzpomínal Havel po letech na své tehdejší pojetí funkce hlavy státu.

Havlovy výroky

O politice
 » Kdysi jsem psával komedie, ale v politice se mi věru nechce komedii hrát a zasazovat se tím o to, aby se našim spoluobčanům politika protivila ještě víc a aby se náš stát stával světu nepochopitelný a směšný.

projev v Poslanecké sněmovně, 27. ledna 1998

O vlastenectví
 » Jsem-li pyšný na to, že jsem Čech a to mi stačí k jakési pýše a sebevědomí, pak jsem Čech sice, ale vůl.

diskuse v Poličce, 4. listopadu 1996

O české společnosti
 » Chovali jsme se jako primusové, premianti či rozmazlení jedináčci, kteří mají právo se povyšovat nad jiné a všechny poučovat. Tato pýcha byla prazvláštním způsobem kombinována s maloměšťáckým provincionalismem, či téměř zápecnictvím.

projev v Rudolfinu, 9. prosince 1997

O možném nástupci
 » Obávám se, že mým nástupcem bude buďto nějaký prudký straník vzešlý z lůna mocné strany schopné zajistit jeho podporu i u jiných, anebo nějaký stařík, který je sice báječný a vzdělaný člověk, ale nemá tak velkou politickou váhu, autoritu či vůbec politický názor, že je přijatelný všem.

ČT1, 13. června 1998

O svých pochybách
 » Mám skutečně každým dnem ze všeho větší trému, stále víc se bojím, že to či ono nezvládnou či zkazím... stále častěji se bojím, že páchám v dobré víře stále větší chyby.

projev na Univerzitě města New York, 20. listopadu 2002

O rozpadu federace
 » Myslím, že rozdělení Československa na dva státy bylo také způsobem, jak se navzájem usmířit.

Le Figaro, 29. 11. 2000

S Olgou Snímek s první manželkou Olgou je z ledna 1993, kdy byl Václav Havel po půlročním neprezidentském období a po vzniku samostatné České republiky zvolen prvním českým prezidentem. Olga Havlová tři roky poté zemřela na rakovinu. Prezident se pak oženil s herečkou Dagmar Veškrnovou. Foto: Herbert Slavík, MF DNES

Legendární začátek

Snímek je z 29. prosince 1989, kdy byl Václav Havel zvolen prezidentem. Na přehlídce Hradní stráže dorazil v krátkých kalhotkách. „Byly moc povytažené,“ smál se po letech Havel. Foto: Herbert Slavík, MF DNES

„Neprezident“ s premiérem

Na podzim 1992 byl Václav Havel „běžný občan“. V létě na protest proti rozpadu federace složil funkci prezidenta. Snímek je z návštěvy na Úřadu vlády u tehdejšího českého premiéra Václava Klause. Foto: Herbert Slavík, MF DNES

S dalajlamou V dobách „prezidentování“ i po odchodu z Hradu Václav Havel vytrvale podporoval politicky pronásledované lidi na celém světě. S tibetským duchovním dalajlamou se sešel několikrát. Snímek je z přijetí dalajlamy na Pražském hradě. Foto: Dan Materna, MF DNES

S Železnou lady

V září 1990 přivítali šéf parlamentu Dubček (zleva), ministr zahraničí Dienstbier a prezident Havel v Praze britskou premiérku Margaret Thatcherovou. Nedlouho nato svůj úřad opustila. Foto: Michal Růžička, MF DNES

Audience u papeže

Papež Jan Pavel II., který je vedle Havla dalším symbolem pádu železné opony, přijel poprvé do Česka podpořit politické změny na jaře 1990. V pražských ulicích ho vítaly davy lidí. Havel mu to oplatil mimo jiné návštěvou Vatikánu v roce 1999 (na snímku) Foto: Herbert Slavík, MF DNES

„Během nejtemnějších let útlaku byl inspirací pro vás lid. Ve svých hrách odhaloval podvody a nespravedlnost totalitního režimu.“

Margaret Thatcherová
 britská expremiérka, 22. 3. 1990

„Nikdy jste neztratil čest a spontánnost.“

Bill Clinton
 bývalý prezident USA, 18. 9. 1998

„Jeho zásluhu o zakreslení našeho státu do mapy demokratické Evropy uznávají jeho stoupenci i kritici. I v tomto smyslu se zasloužil o stát.“

Pavel Tigrid
 spisovatel, 31. 1. 2003

„Není obyčejným představitelem státu, který je v politice prostřednictvím některé strany. Mnohé jeho ideje jsou blízké mým.“

dalajlama
 tibetský duchovní vůdce, 1. 2. 1990

„Přehnaným akcentem na vnější atributy státnosti prezidentskou funkci poněkud monarchizoval, ale dával tím šanci veřejnosti k pozitivní identifikaci se státem.“

Václav Klaus
 prezident, 31. 1. 2003

„Ačkoliv to měl Václav Havel lehčí než já, vážím si ho.“

Karel Gott
 zpěvák, 31. 5. 1999

Můj sen? Už žádná práce, dívat se do keřů a přemítat

Václav Havel jako prezident rozhovory s novináři šetřil, jako bývalý prezident je neposkytoval takřka vůbec. Loni před Vánoce, v době rostoucí nespokojenosti veřejnosti s vládní politikou, udělal výjimku. Zde je část **rozhovoru pro MF DNES**.

Vyčerpaný natáčením svého filmu a v nepříliš dobré zdravotní kondici seděl bývalý prezident nadproti mně ve své kanceláři v pražské Voršilské ulici. Část rozhovoru vznikla na jeho přání předem a písemně, část jsme teď doplňovali při osobním setkání. Často dlouze přemýšlel nad správnými slovy, často byl ve svých odpovědích velmi strohý. Vědom si možného dopadu svých výroků. Občas nahlas zapřemýšlel, zda se v dané věci pouštět do další veřejné bitvy.

Z čeho jste měl v roce 2010 velkou radost?

Potvrdilo se, že náš politický systém je otevřený. Mohou vznikat a prosadit se nové strany, lidé pochopili, že nemusí volit jen strany, ale mohou kroužkováním ovlivnit i pořadí na kandidátkách, na různých úrovních vznikají různé koalice. Zabetonovaný tedy ten systém není. Nikdo nemá funkci automaticky a navždy. To je jistě dobré.

Řadíte mezi pozitivní zprávy roku 2010 i výsledky voleb do Poslanecké sněmovny?

Nový parlament samozřejmě hodnotit nemůžu. Dobré snad je, že nikdo není a zřejmě ani v budoucnu nemůže být odkázán na těsnou většinu. Špatné je, že tam je opět skupina lidí, kteří si pletou zasedání s nějakou televizní estrádou.

Kdo například?

Například pan doktor Rath.

Před volbami jste prohlásil: „Nevolám po žádné revoluci, ale menší otřes, který by vynesl nahoru nové lidi, by asi už neškodil.“ Byl to dostatečný otřes?

Radikální a na první pohled zjevnou změnu k lepšímu výsledky voleb asi ještě nepřinesly, spíš na mne působí jako předehra něčeho dalšího.

Čeho?

Myslím si, že tady existuje velké množství lidí, kteří by znamenali opravdu čerstvý vzduch a vrátili politice určitou autoritu ve společnosti. Zatím se jim ale, zdá se, moc do politiky nechce.

Do Sněmovny se přece dostaly dvě nové strany, TOP 09 a Věci veřejné.

To je jistě dobré, ale není to ještě to, co bych považoval za zlom k lepšímu.

Vy sám jste v posledních volbách a předpokládám, že i v těch minu-

lých, podporoval a volil Stranu zelených. V posledních volbách neuspěl. Připouštíte, že se svým vládním angažmá v minulém období, vnitřní rozhádanosti a personálními otřesy před lidmi příliš dobře nezapsala?

Pokud vím, tak skoro všude vznik zelených stran a hnutí byl provázen značnými zmatky. Jsou to zřejmě porodní bolesti vyvolávané mimo jiné tím, že zelená hnutí se dost liší od stran tradičních. Dávají totiž najevo, že jsou vyšší hodnoty než jen okamžitý, přímý a viditelný hospodářský prospěch. Důležité ovšem je, že bez ohledu na úspěchy či neúspěchy zelených stran prosakuje zelené myšlenky i do programů ostatních stran, a tím i do politiky státu. U nás bohužel daleko pomaleji než ve „starých“ demokraciích.

Má Nečasova vláda vaši důvěru ve svém snažení v boji s korupcí?

O svém antikorupčním zápalu mě tato vláda zatím příliš nepřesvědčila.

Když jste 30. listopadu přišel na pražský magistrát podpořit občany protestující proti nově vzniklé koalici ODS a ČSSD, skandovalo se tam: „Václav Havel! Václav Havel!“ Připomnělo vám to listopad 1989? Opět jste byl pro ty lidi jakousi nadějí.

Stává se mi to často. Vždycky znovu se tomu divím. Těší mne to pochopitelně, každý muž je trochu ješita, ale zároveň se dost stydím, a tak se někdy trochu ukřívám či snažím být nenápadný. Tím spíš, že většinou nemohu splnit naděje do mne vkládané.

Při vzpomínce na revoluci 1989 jste v listopadu 2010 uvedl: „Je tisíc a jedna věc, s nimiž nejsem spokojen, ale to nic nemění na tom, že ten základní směr je správný.“ Co vás štve nejvíc?

Propast mezi politikou a veřejností. Neschopnost chytat šejdiře a mafiany, kteří uprostřed domovní prohlídky odcházejí do Afriky. Neucta krajiny a vůbec k půdě. Impotentní architektura. Velká chuť dobývat zemi a budovat nepotřebné elektrárny. Pražské mostecké věže obalené po léta reklamou. Blábolení vůdce pražské ODS. Nadvláda bulvárních médií. A tak dále. A tak dále.

Vím, že se nerad pouštíte do komentování kroků vašeho nástupce ve funkci prezidenta Václava Klause. Přesto se zeptám: je něco, za co byste mu v poslední době za-

tleskal? V čem jste mu dal za pravdu?

Máme podobný názor například na ponechání Slovanské epopeje v Moravském Krumlově.

Co byste mu vyčetl? I když tahle otázka spíš zůstane bez odpovědi. Pletu se?

Nepletete.

Začíná se rozjíždět diskuse o přístupu hlavě státu. Vypadá to, že politici přenesou volbu z parlamentu na občany. Věříte tomu? Co přímé volbě říkáte jako prezident vzešlý ze čtvera nepřímých voleb? Přímá volba má smysl v tom, že vyvažuje ústavní a politický systém: aspoň jedna součást moci má naprosto jiný typ legitimacy než všechny ostatní. Myslím, že kompetence prezidenta není vůbec třeba rozmnožovat, stačí ty jsoucí přesněji formulovat. Nevěřím, že ústavní zákon o přímé volbě prezidenta bude někdy přijat. Copak si tak pěknou kompetenci nechá někdo vzít?

Zhruba před rokem jste zauvažoval, že by dobrým prezidentem byl Šimon Pánek z Nadace Člověk v tísni. On však řekl, že by takový post nepřijal. Jakého správného kandidáta na prezidenta vidíte dnes? Je mezi jmény, která skloňují politici: Karel Schwarzenberg? Jan Švejnar? Přemysl Sobotka?

Z vaší nabídky bych vybral Karla Schwarzenberga. Ale po něm by už opravdu měla přijít nová – Pánkova – krev.

Pane prezidente, před třemi lety jste dokončil poslední divadelní hru Odcházení. Teď jste ji zfilmoval. Co vás v současné době nejvíc zaměstnává?

To filmování bylo pro mne velké dobrodružství. Netušil jsem, kolik je kolem toho nimravé práce. Zatím mne to hodně pohlcuje, stěží to sladuju se svými „expresidentskými“ povinnostmi. Chtěl bych napsat ještě jednu divadelní hru, trochu na ni myslím, a tím bych nejraději skončil. Jen nějaké ty expresidentské povinnosti mi už asi zůstanou do smrti. Mým snem nicméně je, že už nebudu mít před sebou žádnou práci, budu jen tak sedět na dvoře Hrádecku, dívat se do keřů a přemítat.

O čem bude nová hra?

Rád bych ji napsal v létě, až dodělám film. Obrysovitě ji mám v hlavě, ale zatím je ta představa tak mlhavá, že se zdráhám o ní vůbec mluvit.

Jiří Kubík

První dámy O své druhé ženě Havel řekl, že je jeho strážným andělem, který mu během jeho nemoci zachránil život. Snímek je z roku 2002, kdy Dagmar Havlová sežvala do Lán manželky světových státníků, kteří tehdy přijeli do Prahy na summit NATO. Foto: Nguyen Phuong Thao, MF DNES

Šeptání s Bushem

S americkým prezidentem Georem W. Bushem před oficiálním fotografováním během pražského summitu NATO v listopadu 2002. Státníci pojali akci i jako rozloučení s odcházejícím prezidentem Havlem. Foto: Herbert Slavík, M DNES

Odcházení z Hradu

K odchodu z funkce hlavy státu přichystala Dagmar Havlová svému muži překvapení – sežvala do Národního divadla přední české umělce, kteří koncem ledna 2003 uspořádali večer na počest Václava Havla. Foto: David Neff, MF DNES

„Čekat od něho opatrné taktizování je absurdní. Na to vždy byl příliš angažovaný. Proto irituje ty, kteří si nadstranickost pletou s politickou impotencí.“

Lída Rakušanová
publicistka, 31. 1. 2003

„Svět nemůže být tak zlý, když může být prezidentem člověk, jako je Václav Havel.“

Andrzej Wajda
polský režisér, 9. 4. 2001

„Tragédií je, že náš stát panu prezidentovi nechce rozumět. Tedy politici. Prostý lid mu důvěru stále dává, ten s ním v tom vlaku jede.“

Otakar Motejl
bývalý ombudsman, 9. 3. 2002

„Myslím, že vám bude moc chybět. Havel je velká mezinárodní osobnost. Je znám jako vizionář a humanista.“

Madeleine Albrightová
bývalá ministryně zahraničí USA, 23. 11. 2002

„Pan prezident prošel ve druhém kole o jeden hlas. Byl to můj hlas. Kdybych já prošel o jeden hlas, choval bych se patrně velmi skromně.“

Miloš Zeman
bývalý premiér, 9. 3. 1998

„Když Havel obviňuje Gorbačova, že je pupeční šňůrou spojen s antidemokracií, pak s tím musím nesouhlasit. Počkám na omluvu.“

Michail Gorbačov
sovětský exprezident, 7. 10. 1993

Havlovy výroky

O politice

» Bez divadelna a dramatična se politika neobejde. Ale právě dramatično a divadelno v politice může být i tím nejúčinnějším nástrojem její zvrhlosti.

projev při udělení čestného doktorátu AMU, 4. 10. 1996

O privatizaci

» Potrvá dlouho, než pod pojmem podnikatel budeme vidět tvůrčího člověka, který něco dobrého dělá v obecný prospěch. Je pravda, že toho nemuselo být tolik vytunelováno – je to odhadováno na 400 miliard. Tak velký prostor podvodníkům a šejdírům nemusel být dán.

MF DNES, 30. 9. 1999

O elektrárně Temelín

» Jestli si něco vyčítám jako vůbec největší chybu, co jsem za deset let prezidentství udělal, tak to, že jsem v roce 1990 ostře nevystoupil proti stavbě Temelína.

Český rozhlas, 9. 11. 2000

O mafiánech

» Mám-li být prezidentem alespoň ještě nějaký čas, nemohu nevidět nebezpečné prvky čehosi, co nazývám mafiánským kapitalismem. Nemohu nevidět věci svědčící o propojení nepřilíš poctivých ekonomických aktivit s některými politickými kruhy, se státní správou, jejich pronikání do médií.

ČT1, 24. 3. 2000

O NATO

» Domnívám se, že součástí politiky přátelské spolupráce bude odmítnutí obou vojenských paktů, NATO i Varšavské smlouvy.

Komsomolskaja Pravda, 12. 12. 1989

O boji s terorem

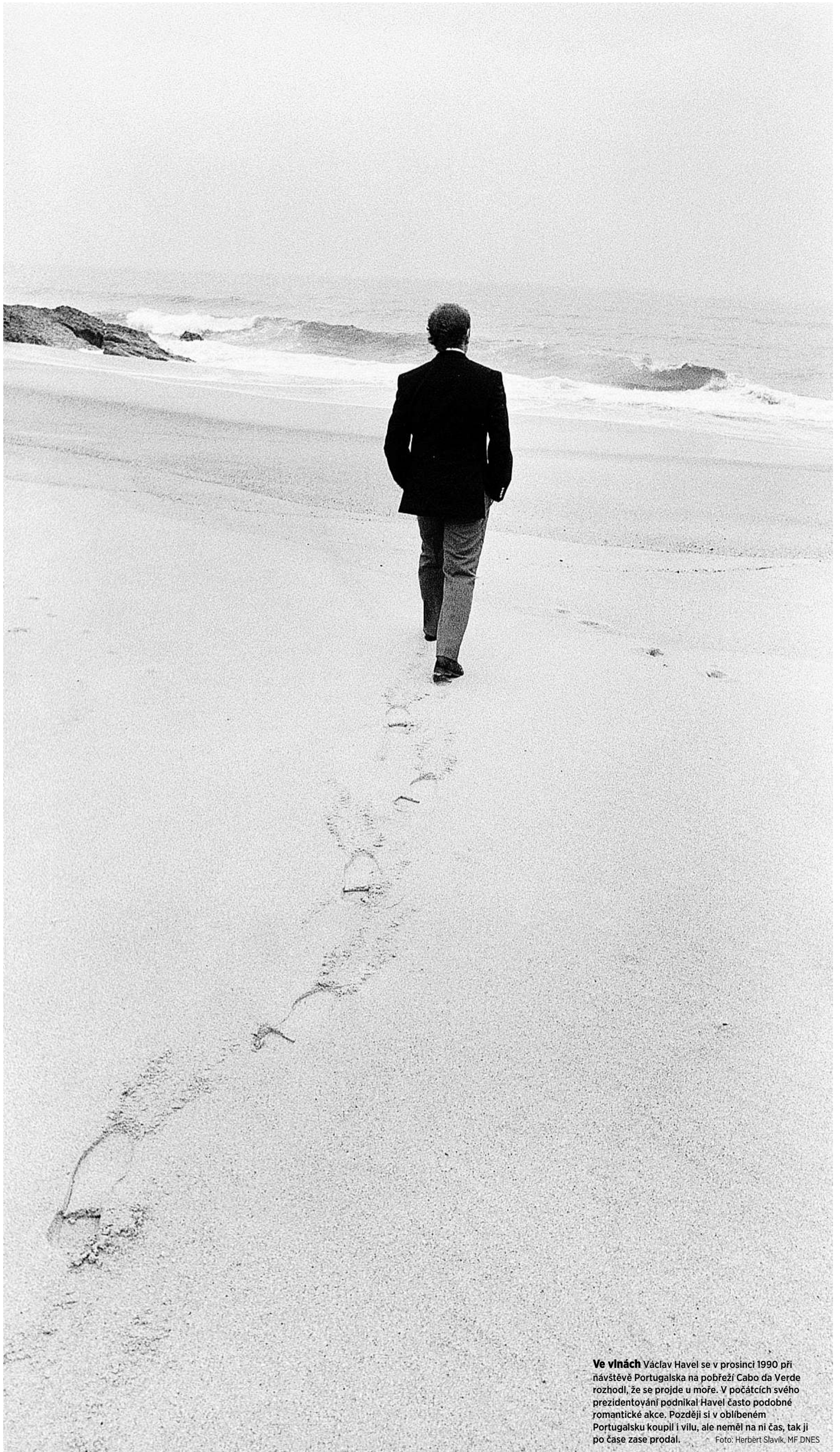
» Je jasné, že dominantní roli v tomto boji hrají USA, to každý ví. Ale tím spíš, že se to ví, nezdá se mi být příliš dobré, když sami Američané zdůrazňují: Civilizace pod naším vedením. To je přesně to, co může někoho dost provokovat.

BBC, 21. 11. 2001

O Klausovi a spol.

» Lehce mě zneklidňuje myšlení Václava Klause, Vladimíra Železného, Novy, deníku Super, Miroslava Macka, Klausova poradce Jakla... Tady vzniká zvláštní svět jakési nerudnosti, zapšklé antipatie ke každému kritickému myšlení.

Respekt, 1. 10. 2001

Ve vlnách Václav Havel se v prosinci 1990 při návštěvě Portugalska na pobřeží Cabo da Verde rozhodl, že se projde u moře. V počátcích svého prezidentování podnikal Havel často podobné romantické akce. Později si v oblíbeném Portugalsku koupil i vilu, ale neměl na ni čas, tak ji po čase zase prodal.

Foto: Herbert Slavík, MF DNES